

Inbreng voor ronde tafel gesprek met vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Tweede Kamer

Els Stronks, 20 sept. 2020, e.stronks@uu.nl

Ik ben hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Utrecht, lid van de Raad voor Neerlandistiek en initiator van een aantal digitale onderwijsplatforms voor lees- en schrijfonderwijs voor vmbo tot vwo leerlingen (<http://litlab.nl> en <http://schrijfakademie.nl>). Beide platforms worden ontwikkeld samen met vo-docenten en brengen digitale media en lezen/schrijven samen.

Wat moet met bestaand onderzoek worden gedaan en wat moeten we nog meer onderzoeken om het leesprobleem in Nederland op te lossen?

1. onderzoek de verhouding tussen leesonderwijs in Nederland en leesonderwijs in andere landen waar het blijkt PISA wél goed gaat, waarbij we ook goed kijken waarom we qua leesplezier in Nederland mondiaal op de allerlaatste plek staanⁱ;
2. bekijk bestaand onderzoek naar Nederlands leesonderwijs kritischer: die onderzoeken komen uit dezelfde paradigma's/visies op leesonderwijs, terwijl antwoord op vraag 1 mogelijk is dat we uit die paradigma's moeten stappen omdat er internationaal gezien andere, en meer succesvolle aanpakken zijn;
3. bekijk ook bestaande oplossingen kritisch omdat ze erop gericht zijn problemen op te lossen die voortkomen uit de bestaande paradigma's/visiesⁱⁱ;
4. onderzoek wat we aan nascholing van leraren nodig hebben om de dalende lijn te doorbreken, en een oplossing te bieden die de invoering van een nieuw paradigma/visie op korte termijn mogelijk maakt.

Waarom denk ik, op basis van wat ik weet, dat in antwoorden op bovenstaande vragen de kern van de oplossing zit?

- Nederland kent sinds zo'n 20 jaar leesonderwijs ('begrijpend lezen') waarin focus wordt gelegd op leesstrategieën die helpen om tekstkenmerken (signaalwoorden, kernzinnen van alinea's etc.) en argumentatiestructuren in teksten te zien;
- Nederland is (met Vlaanderen) vrijwel het enige land dat zo exclusief op die leesstrategieën en argumentatiestructuren focust, en dat terwijl er (veel) onderzoek is waaruit blijkt dat die aanpak niet werkt (hoe logisch het ook bedacht is, omdat ervaren lezers van die strategieën gebruik maken, maar die strategieën aanleren blijken beginnende lezers niet te helpen)ⁱⁱⁱ;
- omdat die vorm van begrijpend lezen wordt getoetst in vo-eindexamens, is veel van het onderwijs, didactiek en zelfs toetsing in schoolexamens op die manier van begrijpend lezen gericht geraakt. Dat begint al in het po met leesonderwijs dat 'nieuwsbegrip' heet, en waarvan de effecten ook teleurstellend zijn^{iv};
- dat type 'begrijpend lezen'-onderwijs is zeer goed te toetsen omdat vormkenmerken van teksten bevroegd worden, maar het levert volgens PISA een vorm van leesbegrip op die leerlingen niet meer in staat stelt na te denken over *wat* ze lezen (met name op dat punt scoort Nederland slecht). Dit type leesonderwijs leert lezers niet specifiek aan met de inhoud van teksten om te gaan^v;
- literair leesonderwijs is in diezelfde 20 jaar afgescheiden geraakt van 'begrijpend lezen', belang ervan is zeer afgenomen in de toetsing en het onderwijs^{vi};
- terwijl literair lezen in essentie ook om begrijpen gaat, en daar via de route begrijpen-analyseren-interpreteren naar begrip van de tekstinhoud toewerkt^{vii};

- literair lezen is bovendien gericht geraakt op herkendend lezen en het ontwikkelen van persoonlijke voorkeuren en oordelen: daar krijgt de lezer geen methoden meer aangeleerd om met tekstinhouden om te gaan die hij/zij nog niet kent, met verschillende perspectieven, betekenissen en invalshoeken die teksten in zich kunnen hebben;
- zowel begrijpend lezen als literair lezen doet dus vrijwel niets meer met de inhoud van de tekst.

Welke oplossingen liggen voor de hand?

- huidige vormen van zowel begrijpend lezen als literair lezen herzien:
 - o op zoek gaan naar succesvollere methoden, docenten daarin scholen en van passende onderwijsmaterialen voorzien, en toetsing aanpassen;
 - o begrijpend lezen en literair lezen samenbrengen (omdat literair specialisten al lang niet meer alleen Literatuur met grote L, maar ook alledaagse communicatie en tekstvormen bestuderen, kan dat gemakkelijk);
 - o zo de inhoudelijke diepgang in het leesonderwijs brengen die lezen zowel voor docenten als leerlingen aantrekkelijker maakt.

ⁱ <https://www.leesmonitor.nu/nl/leesplezier-kinderen#nederlandse-basisscholieren-vinden-lezen-het-minst-leuk>

ⁱⁱ Zie bijvoorbeeld oplossingen zoals genoemd <https://www.nro.nl/begrijpend-lezen-2/>

ⁱⁱⁱ Zie bijvoorbeeld Rooijackers, P., Van Silfhout, G., Schuurs, U., Mulders, I., & Van den Bergh, H. (2020). Lezen en antwoorden bij de tekst met vragen geobserveerd; Een eye-trackstudie onder vwo 4-leerlingen. *Pedagogische Studiën* 97 (1), 42-50.

^{iv} Zie bijvoorbeeld Okkinga, M. (2018). *Teaching reading strategies in classrooms. Does it work?* Academisch proefschrift. Enschede: University Twente.

^v Zie een bijdrage van H. Bonset op [Neerlandistiek.nl](http://www.neerlandistiek.nl), en daarop volgende discussie:

<https://www.neerlandistiek.nl/2020/07/pisa-wat-kunnen-onze-15-jarigen-eigenlijk-niet/>.

^{vi} Witte, T. (2017). Enkele zorgwekkende ontwikkelingen aangaande het schoolvak Nederlands.

Neerlandistiek.nl,

https://www.rug.nl/research/portal/files/53702156/170529_Notitie_voor_de_Taalunie_Zorgwekkende_ontwikkelingen_DEF.pdf.

^{vii} Zie bijvoorbeeld Dietz, F.M., Stronks, E. & van der Deijl, L.A. (2018). Literatuur leren onderzoeken in de klas - Hoe de Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur en LitLab.nl scholieren kunnen opleiden tot literatuuronderzoekers. *Nederlandse Letterkunde*, 23 (3), 235-255.